

Наукові перспективи
Видавнича група

УСПІХИ І ДОСЯГНЕННЯ У НАУЦІ

Випуск 3(25)
2026

УДК УДК 658.01:339.9

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-3\(25\)-1338-1351](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-3(25)-1338-1351)

Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та туризму, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0003-3123-841X>

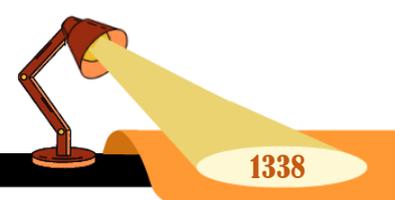
Кандзюба Інга Володимирівна асистент кафедри менеджменту та логістики, аспірантка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, <https://orcid.org/0009-0007-4755-1044>

НАКОВІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У сучасних умовах трансформації глобального економічного середовища, посилення інтеграційних процесів та стрімкого розвитку цифрових технологій особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. Глобалізація світових ринків, цифровізація міжнародної торгівлі та зростання конкуренції створюють як нові можливості для суб'єктів господарювання, так і суттєві виклики, що потребують формування адаптивних систем управління та удосконалення організаційно-економічних механізмів здійснення зовнішньоекономічних операцій.

У статті здійснено комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств, розкрито економічну сутність організаційно-економічного механізму управління ЗЕД та визначено його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках. Проаналізовано сучасні наукові підходи до трактування змісту та структури систем управління зовнішньоекономічною діяльністю, узагальнено існуючі концепції їх формування та визначено ключові принципи ефективного управління міжнародними бізнес-процесами.

Особливу увагу приділено систематизації практичних моделей організації управління зовнішньоекономічними операціями, включаючи створення спеціалізованих структурних підрозділів, залучення професійних експертів, стратегічне планування міжнародної діяльності, використання сучасних інформаційно-аналітичних інструментів та оптимізацію ресурсного забезпечення підприємств. Обґрунтовано, що ефективний організаційно-економічний механізм управління

ЗЕД забезпечує узгодженість управлінських рішень, підвищує результативність експортно-імпорتنих операцій, сприяє залученню інвестицій, впровадженню інноваційних технологій і зміцненню позицій підприємств у глобальному конкурентному середовищі.

Доведено, що активізація зовнішньоекономічної діяльності виступає важливим чинником економічного розвитку, технологічної модернізації та розширення міжнародної співпраці, сприяючи інтеграції України у світову економічну систему. Підкреслено необхідність поєднання державного регулювання із сучасними корпоративними інструментами управління ЗЕД, що дозволяє забезпечити стабільність функціонування підприємств та їх здатність адаптуватися до динамічних змін міжнародного бізнес-середовища.

Обґрунтовано перспективність подальших досліджень у напрямі удосконалення методик оцінювання ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю, розвитку цифрових платформ підтримки міжнародного бізнесу, автоматизації управлінських процесів та впровадження сучасних аналітичних систем прогнозування зовнішніх ринків. Реалізація таких підходів сприятиме зміцненню експортного потенціалу підприємств, підвищенню їх стійкості до глобальних економічних коливань і формуванню довгострокових конкурентних переваг.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, управління підприємством, організаційно-економічний механізм, міжнародна економічна інтеграція, конкурентоспроможність, стратегічне управління, цифровізація економіки, експортний потенціал.

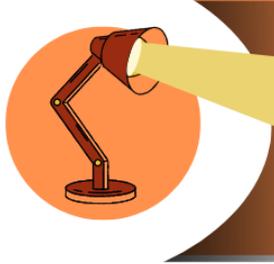
Chychkalo-Kondratska Iryna Borysivna Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of International Economic Relations and Tourism, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, <https://orcid.org/0000-0003-3123-841X>

Kandziuba Inha Volodymyrivna Assistant of the Department of Management and Logistics, PhD Student, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, <https://orcid.org/0009-0007-4755-1044>

SCIENTIFIC APPROACHES TO IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES

Abstract. In the contemporary context of the transformation of the global economic environment, the intensification of integration processes, and the rapid

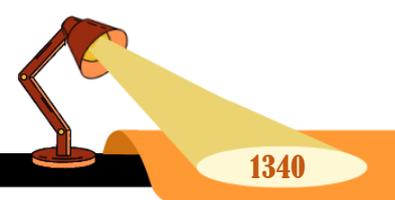
development of digital technologies, the issue of improving the effectiveness of managing enterprises' foreign economic activity is becoming increasingly relevant. The globalization of world markets, the digitalization of international trade, and growing competition create both new opportunities for business entities and significant challenges that require the formation of adaptive management systems and the improvement of organizational and economic mechanisms for conducting foreign economic operations.

The article provides a comprehensive study of the theoretical and practical aspects of the functioning of enterprises' foreign economic activity, reveals the economic essence of the organizational and economic mechanism for managing foreign economic activity, and determines its role in ensuring enterprise competitiveness in international markets. Contemporary scientific approaches to interpreting the content and structure of foreign economic management systems are analyzed, existing concepts of their formation are generalized, and key principles of effective management of international business processes are identified.

Special attention is paid to the systematization of practical models for organizing the management of foreign economic operations, including the establishment of specialized structural units, engagement of professional experts, strategic planning of international activities, the use of modern information-analytical tools, and optimization of enterprise resource provision. It is substantiated that an effective organizational and economic mechanism for managing foreign economic activity ensures the coherence of managerial decisions, enhances the efficiency of export-import operations, promotes investment attraction, facilitates the implementation of innovative technologies, and strengthens enterprise positions within the global competitive environment.

It is demonstrated that the intensification of foreign economic activity serves as an important factor in economic development, technological modernization, and the expansion of international cooperation, contributing to Ukraine's integration into the global economic system. The necessity of combining state regulation with modern corporate instruments for managing foreign economic activity is emphasized, which ensures the stability of enterprise functioning and their ability to adapt to dynamic changes in the international business environment.

The prospects for further research aimed at improving methods for assessing the effectiveness of foreign economic management, developing digital platforms to support international business, automating management processes, and implementing advanced analytical systems for forecasting external markets are substantiated. The implementation of such approaches will contribute to strengthening the export potential of enterprises, increasing their resilience to global economic fluctuations, and forming sustainable long-term competitive advantages.

Keywords: foreign economic activity, enterprise management, organizational and economic mechanism, international economic integration, competitiveness, strategic management, digitalization of the economy, export potential.

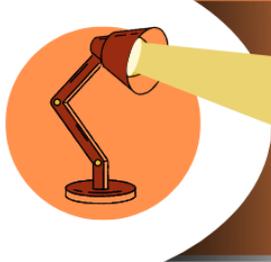
Постановка проблеми. Сучасний період розвитку світової економіки характеризується глибокими трансформаціями, зумовленими активною глобалізацією та широким впровадженням цифрових технологій у міжнародну торгівлю. Ці процеси створюють можливості для участі у глобальних ринках навіть підприємствам з обмеженими виробничими потужностями, відкриваючи нові комерційні перспективи та зміцнюючи їхню конкурентну позицію. Водночас для успішної діяльності на зовнішніх ринках недостатньо лише наявності високоякісного продукту та сучасних технологій; необхідним стає системне вдосконалення управлінських підходів, підвищення ефективності прийняття економічних рішень та забезпечення гнучкої адаптації організаційно-економічних механізмів зовнішнього середовища, що постійно змінюється.

У цьому контексті розробка та реалізація організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства виступає одним із вирішальних чинників, здатних забезпечити комплексне вирішення стратегічних завдань. Він дозволяє підприємствам не лише підвищувати ефективність операційної діяльності на міжнародних ринках, а й досягати довгострокових цілей розвитку в умовах жорсткої конкуренції та динамічних змін глобальної економічної кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та розвитку зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств є предметом численних наукових досліджень. Проблематику ЗЕД розглядали такі провідні вітчизняні вчені, як Бондар В. Ю., Гайдученко Ю. О., Горинь М. О., Гузенко Г. М., Денисенко М. П., Зінченко О. А., Капталан С. М., Клименко Л. В., Короленко Р. В., Короленко С. М., Кундицький О. О., Літвінов О. С., Мельник І. М., Панченко В. А., Сенишин О. С., Федорак В. І., Шапоренко О. І. та інші. Їхні дослідження охоплюють теоретичні та практичні аспекти організації ЗЕД, аналізують державне та корпоративне регулювання, досліджують фактори підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій. Проте сучасні виклики, пов'язані з активним виходом українських підприємств на міжнародні ринки та зростанням значення ЗЕД для економіки країни, свідчать про необхідність подальшого розвитку цих досліджень. Особливо актуальними залишаються питання застосування сучасних корпоративних інструментів управління ЗЕД, організації внутрішніх підрозділів та формування інтегрованих систем управління, здатних забезпечити ефективність та конкурентоспроможність підприємств на зовнішніх ринках.

Мета нашої статті є дослідити сутність зовнішньоекономічної діяльності підприємства, проаналізувати наукові підходи до визначення організаційно-

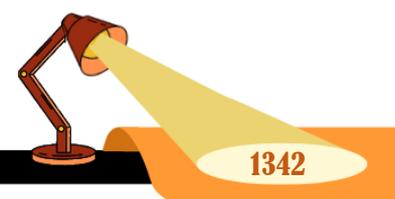
економічного механізму управління ЗЕД, оцінити його роль у підвищенні результативності діяльності на міжнародних ринках та систематизувати практичні моделі організації управління зовнішньоекономічними операціями з урахуванням внутрішніх підрозділів, залучення фахівців, стратегічного планування та оптимального використання ресурсів для формування конкурентних переваг підприємства.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні посідає важливе місце у забезпеченні стабільного розвитку національної економіки, виступаючи одним із ключових чинників її зростання, модернізації та інтеграції до глобальної економічної системи. Активне здійснення зовнішньоекономічних операцій сприяє залученню іноземних інвестицій, доступу до новітніх технологій і сучасних управлінських практик, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції на міжнародних ринках, а також більш повному задоволенню потреб внутрішнього ринку у товарах і послугах. Водночас зовнішньоекономічна діяльність виступає однією з провідних форм економічної взаємодії України з іншими державами в умовах посилення глобалізаційних процесів, розширення міжнародної кооперації та зростання ролі світової торгівлі.

Сучасні тенденції розвитку національної економіки значною мірою визначаються рівнем її включеності у світове господарство, глибиною міжнародних економічних зв'язків і здатністю ефективно використовувати переваги глобального ринку. Міжнародна торгівля створює можливості для спеціалізації країн на виробництві та експорті окремих видів продукції, послуг або ресурсів відповідно до наявних конкурентних переваг. Така спеціалізація сприяє підвищенню ефективності національного виробництва, розширенню ринків збуту та забезпеченню доступу до необхідних ресурсів, технологій і товарів шляхом взаємовигідного міжнародного обміну.

Країни, які вже досягли високого рівня інтегрованості у світову економіку, як правило, демонструють більш динамічні темпи економічного зростання, підвищення рівня добробуту населення та стабільність економічних процесів. Це, своєю чергою, створює передумови для розв'язання широкого спектра соціально-економічних завдань, зокрема підвищення стандартів якості життя, удосконалення умов праці, розвитку соціальної інфраструктури, а також забезпечення належного рівня екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів.

Особливо актуальним напрямом розвитку української економіки є її інтеграція до європейського економічного простору. Європейська інтеграція визначається одним із стратегічних пріоритетів державної економічної політики та відкриває значні можливості для активізації зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств. Перспективи набуття повноправного членства в

Європейському Союзу мають вагомий потенціал для розширення експорту товарів і послуг, поглиблення економічної співпраці, підвищення стандартів виробництва та якості продукції, а також для формування нових конкурентних переваг у межах європейського та світового економічного простору.

Серед ключових переваг, які Україна отримала внаслідок функціонування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з Європейським Союзом в умовах воєнного стану та активізації переговорного процесу щодо членства в ЄС, доцільно виокремити: збереження та розширення доступу до єдиного ринку ЄС навіть в умовах повномасштабної війни; стабілізацію та поступове відновлення експортних потоків, зокрема аграрної, металургійної та переробної продукції; надання Україні додаткових автономних торговельних преференцій з боку ЄС, включаючи тимчасове скасування мит і тарифних квот; поглиблення інтеграції у виробничі та логістичні ланцюги Європи; адаптацію національного законодавства до acquis ЄС та пришвидшення інституційних реформ; підвищення стандартів якості та безпечності продукції відповідно до вимог ЄС; активізацію розвитку малого й середнього підприємництва через доступ до європейських програм підтримки; набуття українськими суб'єктами господарювання практичного досвіду роботи в умовах жорсткої конкуренції на європейському ринку, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та зниженню залежності від внутрішньої кон'юнктури [1].

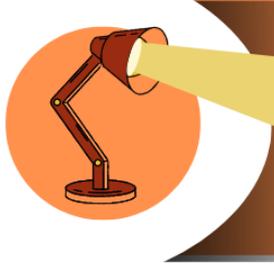
Посилення глобалізаційних процесів, активізація цифрової трансформації економіки, а також нестабільність внутрішнього фінансового середовища у поєднанні з підвищеною конкуренцією на національних ринках формують сприятливі передумови для розширення міжнародної діяльності українських підприємств. За таких умов бізнес поступово диверсифікує напрями своєї діяльності, виходить на нові зарубіжні ринки та розвиває партнерські зв'язки з іноземними контрагентами.

Зовнішньоекономічна діяльність є вагомим джерелом формування доходів як на рівні держави, так і на рівні підприємств, що зумовлює необхідність забезпечення ефективного механізму її регулювання як у межах державної економічної політики, так і на рівні корпоративного управління.

Правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні визначені Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ, який встановлює основні поняття у сфері ЗЕД, визначає коло суб'єктів, види та принципи здійснення зовнішньоекономічних операцій, окреслює цілі, інструменти та механізми державного регулювання, регламентує діяльність органів державного контролю у сфері міжнародних економічних відносин і їх функціональні повноваження, а також передбачає відповідальність за порушення чинного законодавства [2].

Незважаючи на наявність значної кількості наукових підходів до трактування процесу управління чи державного регулювання зовнішньоекономічної

діяльності, у сучасній економічній науці не сформовано єдиного універсального визначення цього поняття. Інтерпретації дослідників часто відрізняються залежно від мети дослідження, методологічних засад та специфіки наукового аналізу. Водночас більшість наукових праць пропонують достатньо розгорнуті трактування, що розкривають економічний зміст, функціональні характеристики та роль зовнішньоекономічної діяльності у розвитку підприємств і національної економіки загалом.

Так, О.С. Сенишин, М.О. Горинь та О.О. Кундицький, досліджуючи питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначають її як систему економічних відносин між українськими суб'єктами господарювання та іноземними партнерами, які формуються на засадах взаємної вигоди, еквівалентності обміну результатами діяльності та обов'язкового дотримання норм міжнародного права. Такий підхід підкреслює не лише економічну, а й правову основу функціонування зовнішньоекономічних зв'язків [3].

У сучасній науковій періодиці зовнішньоекономічна діяльність підприємства розглядається як стратегічно важливий напрям господарської активності, що охоплює міжнародну виробничу кооперацію, науково-технічне співробітництво, здійснення експортно-імпорتنих операцій та інтеграцію суб'єктів господарювання у глобальні ринки товарів і послуг. Такий підхід акцентує увагу на практичних механізмах реалізації міжнародних економічних зв'язків підприємства та їх ролі у формуванні довгострокових конкурентних переваг в умовах європейської інтеграції та воєнних викликів [4].

Водночас у сучасних дослідженнях зовнішньоекономічна діяльність трактується як комплекс господарських операцій українських та іноземних суб'єктів підприємництва, що здійснюються як на митній території України, так і за її межами, із дотриманням норм міжнародного та національного права. У такому визначенні особлива увага приділяється інституційно-правовому регулюванню, митним процедурам та адаптації діяльності підприємств до вимог ринків ЄС [5].

Слід зазначити, що підприємства як базові суб'єкти ринкової економіки виступають ключовими учасниками міжнародних економічних відносин, забезпечуючи практичну реалізацію зовнішньоторговельних зв'язків держави. Результативність їх діяльності на зовнішніх ринках значною мірою залежить від рівня сформованості та ефективності механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю, здатності адаптуватися до змін міжнародного бізнес-середовища та ефективно використовувати наявний економічний потенціал.

При цьому наявність сучасних виробничих потужностей, конкурентоспроможної продукції чи навіть впровадження інноваційних технологій самі по собі не забезпечують успішної інтеграції підприємства у міжнародні економічні процеси. Важливим чинником виступає належним чином сформована система управління зовнішньоекономічними операціями, яка передбачає стратегічне

планування, організацію, контроль і координацію діяльності на зовнішніх ринках.

Управління зовнішньоекономічною діяльністю фахівці розглядають як комплексну, системно організовану та планомірну діяльність, спрямовану на оцінювання, формування й ефективне використання економічного та фінансового потенціалу підприємства з метою забезпечення його стабільного функціонування, підвищення конкурентоспроможності у короткостроковій і довгостроковій перспективах та зміцнення позицій на міжнародних ринках [6].

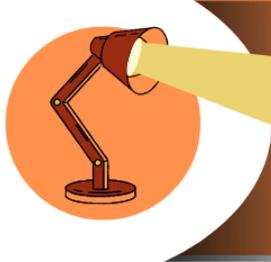
Система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства виступає важливою підсистемою загальної організаційної структури підприємства та функціонально виконує роль організаційно-економічного механізму, який забезпечує комплексний процес управління зовнішньоторговельною активністю. Цей механізм спрямований на планування, реалізацію та подальший розвиток усіх операційних та стратегічних дій, пов'язаних із виходом підприємства на міжнародні ринки. Він охоплює управлінські, фінансові, кадрові та технологічні аспекти, що забезпечують узгоджене і ефективне функціонування підприємства у глобальному економічному середовищі.

Узагальнення положень навчальної та наукової літератури свідчить, що система управління міжнародною діяльністю підприємства має багаторівневу та функціонально інтегровану структуру, яка забезпечує комплексну реалізацію зовнішньоекономічних операцій [7]. Її зміст охоплює визначення стратегічних орієнтирів розвитку, формування ефективної організаційної структури, розвиток маркетингової діяльності на зовнішніх ринках, управління персоналом, планування й контроль експортно-імпортних процесів, а також координацію виробничо-технологічних процесів у контексті міжнародного співробітництва. У такому контексті управління зовнішньоекономічною діяльністю розглядається як системний процес, у якому стратегічні рішення, організаційні механізми та ресурсне забезпечення перебувають у тісній взаємодії.

Ефективність функціонування системи ЗЕД визначається дотриманням низки базових принципів, серед яких: стратегічна орієнтація на довгострокові цілі міжнародного розвитку; оптимізація внутрішньої організаційної структури з урахуванням потреб координації та контролю; забезпечення достатнього рівня фінансових, матеріальних, інформаційних і часових ресурсів; а також узгодженість управлінських рішень і централізований механізм їх прийняття, що забезпечує своєчасну адаптацію підприємства до змін зовнішнього середовища [7].

Для побудови дієвого організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства надзвичайно важливо глибоко дослідити сутність поняття ЗЕД, визначити його ключові характеристики, функціональні особливості та взаємозв'язки з іншими підсистемами підприємства. Це дозволяє не лише оптимізувати внутрішню структуру управління,

але й підвищити адаптивність підприємства до умов глобальної конкуренції, забезпечити ефективне використання наявних ресурсів та формувати стратегічні переваги на міжнародних ринках.

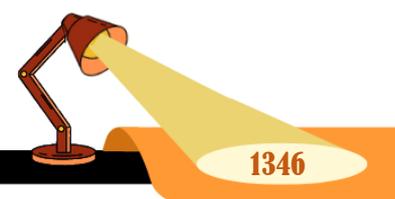
Капталан С.М. пропонує розуміти організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю як сукупність організаційно-економічних відносин, що спрямовані на координацію взаємодії між українськими та іноземними підприємствами. Ця взаємодія ґрунтується на процесах ресурсного забезпечення, виробництва та доведення продукції до кінцевого споживача, що дозволяє реалізовувати економічні інтереси суб'єктів господарювання з урахуванням особливостей внутрішнього та зовнішнього економічного середовища [8, с. 64].

Клименко Л.В. підкреслює, що організаційно-економічний механізм управління ЗЕД орієнтований на досягнення конкретних експортно-імпортних цілей шляхом впливу на ті сфери і фактори, які забезпечують виконання запланованих завдань. При цьому цей вплив реалізується через ефективне використання наявних ресурсів та потенціалу підприємства [9, с. 166].

Гузенко Г.М. та Гайдученко Ю.О. трактують організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю як систему взаємопов'язаних елементів, важелів та інструментів управління зовнішньоекономічними зв'язками суб'єктів господарювання. Така система покликана забезпечити ефективне регулювання ЗЕД з урахуванням впливу змін зовнішнього середовища та динаміки міжнародних економічних процесів [10, с. 84].

Найбільш детальне визначення наводить Бондар В.Ю., розглядаючи організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю як систему скоординованих економічних елементів — правил, методів, інструментів та закономірностей. Ця система відображає специфіку діяльності підприємства та взаємозв'язки між її елементами, забезпечуючи управління ними з метою досягнення високої ефективності функціонування в конкретному економічному середовищі і реалізації поставлених завдань. На думку вченого, із позицій системного підходу, даний механізм повинен мати чітку структуру, яка визначає стабільні зв'язки та відносини всередині системи, основні напрями управлінського впливу, забезпечуючи її цілісність і самототожність [11].

Серед підприємств, які активно залучені до міжнародної торгівлі та здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, на практиці найбільш ефективними та застосовуваними підходами до управління ЗЕД вважаються такі моделі. Перш за все, це створення внутрішнього підрозділу або спеціалізованого відділу, який займається операційним управлінням експортно-імпортних операцій, розробкою та адмініструванням зовнішньоекономічних угод, організацією переговорів із контрагентами, підготовкою та впровадженням комерційних стратегій на зовнішніх ринках, а також контролем за дотриманням встановлених правил та

процедур. Така структура дозволяє підприємству системно підходити до всіх етапів реалізації зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуючи взаємозв'язок між плануванням, ресурсним забезпеченням і безпосереднім виконанням зовнішньоекономічних операцій.

Другим варіантом є залучення висококваліфікованого фахівця або зовнішньої організації-посередника, яка володіє спеціальними знаннями щодо валютно-фінансового забезпечення експортно-імпортних контрактів, специфіки кредитно-розрахункових відносин у сфері ЗЕД, а також здатна здійснювати представництво підприємства та контроль за виконанням внутрішніх процедур і стандартів зовнішньоекономічної діяльності. Використання такого підходу є особливо актуальним для підприємств, які ще не мають власного відділу ЗЕД, або в тих випадках, коли обсяг зовнішньоекономічних операцій значно перевищує внутрішні кадрові ресурси підприємства.

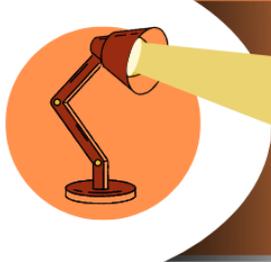
Ключовим елементом ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю є наявність професійних навичок і компетенцій, що дозволяють здійснювати комплексний аналіз діяльності підприємства, проводити аудит всіх бізнес-процесів, оцінювати внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на ефективність функціонування суб'єкта ЗЕД, а також прогнозувати можливі стратегії виходу на зовнішні ринки. Такий системний підхід дозволяє не лише виявляти слабкі місця в організації, але й визначати ключові точки впливу на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У разі формування внутрішнього підрозділу ЗЕД доцільним є прийняття спеціального положення про його діяльність, що детально регламентує цілі підрозділу, його основні завдання, функції, права та обов'язки, а також порядок взаємодії з іншими структурними елементами підприємства. Таке положення стає ефективним інструментом корпоративного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та формує єдиний підхід до управлінських процесів.

До основних завдань відділу зовнішньоекономічної діяльності належать:

- розробка і впровадження стратегії ЗЕД підприємства, що включає довгострокові та поточні цілі;
- проведення маркетингових досліджень на ринках продажів та закупівель, розробка рекламних кампаній і визначення комерційних цін; – аналітичне дослідження міжнародних ринків, підготовка детальних аналітичних звітів щодо перспектив виходу на нові ринки, що дозволяє розширювати мережу міжнародних партнерів і каналів збуту;
- розробка, укладання та адміністрування зовнішньоекономічних контрактів, контроль за їх виконанням і дотриманням умов угод;
- організація та координація експортно-імпортних операцій, включаючи митне оформлення товарів та контроль за логістикою;
- ведення переговорів з іноземними контрагентами та укладання договорів з урахуванням специфіки міжнародних правових і фінансових норм;

– аналіз конкурентного середовища на міжнародних ринках, моніторинг економічних і політичних тенденцій, що можуть впливати на діяльність підприємства;

– ведення відповідної обліково-звітної та статистичної документації та надання інформації контролюючим органам у встановлені строки;

– забезпечення взаємодії з іншими підрозділами підприємства для досягнення спільних цілей і підвищення ефективності діяльності.

Для ефективного використання наявних ресурсів, прийняття обґрунтованих управлінських рішень і забезпечення результативного виходу на міжнародні ринки перед початком здійснення зовнішньоекономічних операцій необхідно чітко визначити мотиви та цілі такої діяльності, а також стратегічні напрями розвитку. Це дозволяє підприємству зорієнтуватися на конкретних управлінських заходах і внутрішніх процесах, які необхідні для адаптації до змін зовнішнього середовища, умов конкуренції та ринкової кон'юнктури.

Впровадження ефективної і конкурентоспроможної стратегії розвитку, сформованої на основі аналізу конкурентних позицій підприємства та міжнародних економічних тенденцій, надає можливість підприємству не лише зберегти існуючий потенціал, а й системно нарощувати його, підвищуючи власну стійкість і спроможність до адаптації у глобальному економічному просторі. Такий підхід забезпечує формування довгострокових конкурентних переваг та сприяє стабільному розвитку підприємства на міжнародних ринках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результативність зовнішньоекономічної діяльності відіграє надзвичайно важливу роль у реалізації експортного потенціалу України, сприяючи виходу вітчизняних компаній на нові міжнародні ринки та підвищенню їхньої конкурентоспроможності на світовій арені. Саме через ефективну організацію та управління ЗЕД підприємства здатні не лише оптимізувати використання наявних ресурсів, але й розширювати свою присутність у глобальному економічному просторі, що безпосередньо впливає на економічне зростання країни. Зовнішньоекономічна діяльність виступає не лише джерелом доходів, а й стратегічним інструментом розвитку підприємництва, стимулювання інновацій, технологічного оновлення та інтеграції України у світову економіку.

У той же час, ефективне здійснення ЗЕД неможливе без чіткого державного регулювання та належного корпоративного управління. Державна політика, яка регламентує міжнародну торгівлю, створює нормативну базу для організації зовнішньоекономічної діяльності, визначає ключові принципи, стандарти та механізми контролю, що гарантує стабільність і передбачуваність зовнішньоекономічних операцій. На корпоративному рівні формування ефективної системи управління ЗЕД є критично важливим для того, щоб підприємство могло гнучко реагувати на зміни міжнародних ринків, адаптуватися до коливань попиту і

пропозиції, оптимізувати операційні процеси та забезпечити стійкий розвиток бізнесу.

Однією з ключових умов успішного виходу вітчизняних компаній на міжнародні ринки є створення високоефективного організаційно-економічного механізму управління ЗЕД. Такий механізм передбачає не лише чітко визначену структуру підрозділів, функції, завдання та права відповідальних осіб, але й системний підхід до планування та контролю зовнішньоекономічних операцій, використання сучасних аналітичних інструментів і методик прогнозування. Крім того, важливо забезпечити належну підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері ЗЕД, які володіють знаннями у галузі міжнародного права, фінансового і валютного регулювання, технологій зовнішньоекономічних операцій, маркетингових досліджень та стратегічного планування.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є глибокий аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду управління зовнішньоекономічною діяльністю. Це включає вивчення практик побудови систем управління ЗЕД, застосування ефективних методів організаційного і фінансового контролю, а також інтеграцію сучасних цифрових технологій у процеси управління і операційного забезпечення ЗЕД. Зокрема, впровадження інформаційних систем, автоматизації процесів, цифрових платформ для ведення зовнішньоекономічних угод та аналізу міжнародних ринків може значно підвищити ефективність управління та дозволити компаніям швидше адаптуватися до динамічних змін на глобальних ринках.

Таким чином, подальші дослідження повинні зосередитися на розробці нових методик оцінювання ефективності управління ЗЕД, формуванні рекомендацій щодо оптимізації внутрішніх процесів підприємств, а також інтеграції цифрових інструментів і технологій, які дозволяють підвищити оперативність прийняття рішень та зменшити залежність від зовнішніх економічних коливань. У сукупності це сприятиме не лише збереженню і нарощуванню зовнішньоекономічного потенціалу підприємств, а й підвищенню конкурентоспроможності України на світовій економічній арені та зміцненню її позицій у системі міжнародних економічних відносин.

Література:

1. Література Міністерство економіки України. Звіт про стан торговельно-економічних відносин між Україною та Європейським Союзом у 2023 році. Київ, 2024. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 14.12.2025).

2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 12.06.2025).

3. Сенишин О. С., Горинь М. О., Кундицький О. О. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2014. 334 с.

4. Ковальчук О. В. Теоретичні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції. Економіка та держава. 2023. № 3. С. 52–57.

5. Мельник І. М. Інституційно-правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 51. С. 44–49.

6. Зінченко О. А., Короленко С. М., Короленко Р. В. Економіко-фінансовий та організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Підприємництво та інновації. 2018. № 5. С. 150–157.

7. Денисенко М. П., Панченко В. А., Шапоренко О. І., Федорак В. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 435 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17088> (дата звернення: 14.12.2025).

8. Капталан С. М., Літвінов О. С. Визначення сутності та складових організаційно-економічного механізму управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. Управління розвитком. 2016. № 3 (185). С. 59–65.

9. Клименко Л. В. Організаційно-економічні механізми управління зовнішньоторгівельною діяльністю підприємств: теорія та практика. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2013. Вип. 5. С. 163–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2013_5_40 (дата звернення: 12.06.2025).

10. Гузенко Г. М., Гайдученко Ю. О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: сутність, економічний механізм її розбудови, особливості. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. 2013. № 3. С. 77–89.

11. Бондар В. Ю. Сутність поняття «організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства». Ефективна економіка. 2018. URL: <https://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення: 14.12.2025).

References:

1. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). Report on the state of trade and economic relations between Ukraine and the European Union in 2023. Kyiv. Retrieved from <https://www.me.gov.ua>

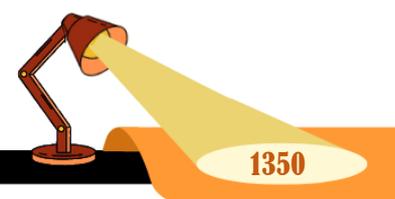
2. Zakon Ukrainy “Pro zovnishnoekonomichnu diialnist” [Law of Ukraine “On Foreign Economic Activity”]. (1991, April 16). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> [in Ukrainian].

3. Senyshyn, O.S., Horyn, M.O., & Kundytskyi, O.O. (2014). Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].

4. Kovalchuk, O.V. (2023). Teoretychni osnovy rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryemstv v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Theoretical foundations of the development of foreign economic activity of enterprises under European integration]. Ekonomika ta derzhava – Economy and State, 3, 52–57 [in Ukrainian].

5. Melnyk, I.M. (2024). Instytutsiino-pravove zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryemstv Ukrainy v suchasnykh umovakh [Institutional and legal support of foreign economic activity of enterprises of Ukraine in modern conditions]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy, 51, 44–49 [in Ukrainian].

6. Zinchenko, O.A., Korolenko, S.M., & Korolenko, R.V. (2018). Ekonomiko-finansovi ta orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpryemstva [Economic-financial and organizational-economic mechanism of managing foreign economic activity of an enterprise]. Pidpryemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation, 5, 150–157 [in Ukrainian].

7. Denysenko, M.P., Panchenko, V.A., Shaporenko, O.I., & Fedorak, V.I. (2020). Upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv [Management of foreign economic activity of enterprises]. Kyiv: Kondor. Retrieved from <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17088> [in Ukrainian].

8. Kaptalan, S.M., & Lytvynov, O.S. (2016). Vyznachennia sutnosti ta skladovykh orhantzatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia pidpriemstvom v umovakh innovatsiinoho rozvytku [Determination of the essence and components of the organizational-economic mechanism of enterprise management under innovative development]. Upravlinnia rozvytkom – Management of Development, 3(185), 59–65 [in Ukrainian].

9. Klymenko, L.V. (2013). Orhantzatsiino-ekonomichni mekhanizmy upravlinnia zovnishno-torhovelnoiu diialnistiu pidpriemstv: teoriia i praktyka [Organizational-economic mechanisms of managing foreign trade activity of enterprises: theory and practice]. Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment – Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series: Economics and Management, 5, 163–169. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2013_5_40 [in Ukrainian].

10. Huzenko, H.M., & Haiduchenko, Yu.O. (2013). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv: sutnist, ekonomichni mekhanizm yii rozvytku, osoblyvosti [Foreign economic activity of enterprises: essence, economic mechanism of its development, features]. Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Ekonomichna teoriia ta pravo – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Economic Theory and Law, 3, 77–89 [in Ukrainian].

11. Bondar, V.Yu. (2018). Sutnist poniattia “orhantzatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva” [The essence of the concept of the “organizational-economic mechanism of managing foreign economic activity of an enterprise”]. Efektyvna ekonomika – Efficient Economy. Retrieved from <https://www.economy.nayka.com.ua/> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 04.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

